

Viena didžiausių neįgaliųjų problemų – nepritaikyta gyvenamoji aplinka, stabdanti jų savarankiškumą ir integraciją į visuomenę. LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas reglamentuoja aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams kaip svarbią neįgaliųjų žmonių socialinės integracijos priemonę.

Būstų pritaikymą neįgaliesiems finansuoja savivaldybės ir Lietuvos invalidų reikalų taryba (nuo 2006 metų – Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos). Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos duomenimis, 2005 m. pirmą kartą pripažinti neįgaliaisiais 22,3 tūkst. darbingo amžiaus asmenų. Neįgalieji, kaip ir visi piliečiai, privalo turėti tokias pačias žmogaus teises. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos pirmajame straipsnyje sakoma: visi žmonės yra laisvi ir lygūs jų orumo ir teisių atžvilgiu. Norint pasiekti šį tikslą, valstybė turi pagarbiai žiūrėti į savo visuomenės įvairovę ir siekti, kad neįgalieji galėtų naudotis visomis žmogaus teisėmis: civilinėmis, politinėmis, socialinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis

Todėl, manytume, teikiantieji rekreacijos paslaugas ir turintieji bent menkiausias galimybes, turėtų pasirūpinti sąlygų sudarymu neįgaliųjų kokybiškam poilsiui

,
nes

žmonėms su negalia reikia daugiau visuomenės paramos, kad jie galėtų pasiekti tas pačias gyvenimo sąlygas, kaip ir kiti piliečiai.

Architektūros grožį, patalpų apstatymą, aplinkos sutvarkymą pirmiausia pastebi žmogaus akis. Taip vadinami likę jutimai (klausa, lytėjimas, uoslė) gali kompensuoti 15-20 proc. reginčių žmonių jutimų. Tinkamas architektūrinis išplanavimas ir akustika gali palengvinti aklajam ir silpnaregiui orientuotis aplinkoje. Reikia paminėti, kad aklieji likusiais jutimais tiksliau ir aiškiau įsisavina informaciją. Projektuotojai ir architektai, planuodami pastatus, kuriuose gyvena aklieji, neturėtų naudoti architektūrinių elementų mažinančių akustinį (girdimąjį), haptinį (lytėjimo) suvokimą. Architektams ypatingai sunku suprojektuoti specialų pastatą akliesiems, nes reikia suderinti įvairiausių aklyjų ir reginčiųjų poreikius. Regintiesiems svarbu gera išvaizda, silpnaregiams turi būti ryškūs apšvietimo ir spalvų kontrastai, akliesiems svarbiausia paprastas orientavimasis, savarankiškumas ir saugumas. Architektūrinius elementus: spalvas, formas, medžiagas reikia taip suderinti, kad būtų kuo geriau išpildyti reikalavimai, keliami aklyjų būstams.

Neįgaliesiems ypatingai sunku orientuotis svetimoje aplinkoje, ypač pirmąją dieną į ją patekus. Norint palengvinti jų būtį, reikėtų laikytis tokių rekomendacijų. Vidinį kiemą reikėtų gerai apšviesti dienos lempomis su stikliniais gaubtais, kad silpnaregiams sumažintume frontalinį

apšvietimą ir užtamsinimą.

Pastatai su dideliais vestibuliais ir galerijomis sudaro lankytojams didesnės erdvės įspūdį. Įėjimas yra namo vizitinė kortelė. Iš vidaus ir lauko jis turėtų būti atitinkamai įrengtas. Aklųjų orientavimąsi pastatuose gali palengvinti įspėjamieji paviršiai. Jie projektuojami pagal galiojančias normas, jiems keliami tokie bendrieji reikalavimai:

Įspėjamasis paviršius turi būti lengvai valomas, jis neturėtų būti slidus, neapledėti, padarytas taip, kad už jo neužkliūtum ir nepaslystum. Įspėjamieji paviršiai neturėtų sukelti šviesos atspindžių, galinčių apakinti silpnaregius.

Įspėjamasis paviršius turėtų būti reljefinis. Rekomenduojamas reljefas - sinuso formos bangelės formos. Santykis tarp bangelių pakilimo ir įdubimo turėtų būti 3 ± 1 mm. Atstumas nuo bangelės viršaus iki kitos bangelės turi būti 11 ± 1 mm. Šis atstumas reikalingas, kad profilį būtų patogų pajusti su baltosios lazdelės galu.

Įspėjamieji paviršiai turi būti įrengti taip, kad juos būtų patogų pajusti su lazdele arba kojomis. Tuo tikslu akliems turėtų būti įrengtos reljefinio paviršiaus juostos, ne siauresnės kaip 25-30 cm..

Silpnaregiams įspėjamieji paviršiai turi būti kontrastingų spalvų, kad ryškiai atsiskirtų nuo grindų spalvos, takuose gali būti nubrėžtos kontrastingų spalvų juostos.

Įspėjamieji paviršiai gali būti atlikti iš betono, keramikinių plytelių, kietos gumos, metalo. Dažai ir medžiagos turi būti atsparios grindų valymo priemonėms. Daugiaaukščiuose pastatuose būtų naudinga skirtingais įspėjamaisiais paviršiais pažymėti atskirų aukštų vestibulius, pvz., skirtingos faktūros kilimais, plytelėmis, mediena ir kt.

Pastatų sienos turi būti lengvai valomos, nebijančios smūgių, nedegios. Kuo kietesnis sienos paviršius ir kuo didesnis jos plotas, tuo geriau nuo sienos atsispindi žmogaus keliami ir aplinkos garsai. Iš sienų neturėtų išsikišti: gaisro gesintuvai, šiukšlių dėžės, kavos aparatai ir kt. Vestibuliuose neturėtų būti stiklinių pastatomų reklamos stendų, nes akklasis gali už jų užkliūti.

Koridoriuose turėtų būti kuo mažiau baldų, taip pat jie neturėtų išsikišti į praėjimo takus. Praėjimas turėtų būti ne siauresnis kaip 1,5 m. Ilgesniuose nei 15 m koridoriuose praėjimo takas turėtų būti ne siauresnis nei 1,8 m.

Pritaikytos trasos profilis neturėtų žymiai išsikišti virš vientisos grindų ar tako dangos paviršiaus.

Palengvinant orientavimąsi, kiemo dangoje gali būti įmontuoti įspėjamieji paviršiai, padedantys orientuotis iki įėjimo į pastatą. Dažnai pakanka takelio iš mažų grindinio akmenų, kurie gerai jaučiami kojomis arba baltąja lazdele. Žinodamas kelią, aklasis gali puikiai orientuotis lytėdamas ir klausydamas (plokčių takas, gyvatvorė, mūrinė siena, takelio posūkis, žvyras ir kt.), gali rasti kelią į pastatą. Visa pastato, kuriame apsistoja neįgalieji, teritorija turėtų būti aptverta tvora, be to, prie įėjimo į teritoriją reikėtų, kad būtų liečiamasis teritorijos planas, kuris palengvina orientavimąsi. Prieš įėjimą įrengtas platus takas, apsodintas pieva ir krūmeliais. Orientuotis padės ir nuo sienų atsispindintys garsai. Panaudodami įvairias kietas statybines medžiagas pastato išorei ir teisingą takų išplanavimą, galime labai palengvinti orientavimąsi. Virš įėjimo reikia įrengti elipsės formos gaubtą, kad vienas elipsoido susikirtimas būtų kojų aukštyje, o kitas ausų aukštyje. Tokia gaubtuvo forma gali padėti sustiprinti kojų sukeltą triukšmą ir aklasis, vien išgirdęs padidėjusį kojų sukeltą triukšmą, supras, kad jau stovi prie pat įėjimo į pastatą. Įėjimo į pastatą durys turėtų būti dvipusės. Prie durų turi būti įtaisytas gerai apšviestas, kontrastingų spalvų ir gerai apčiuopiamas skambutis bei pasikalbėjimo įrenginys. Durys turi atsidaryti į išorę, todėl prieš duris būtina patiesti pritvirtintą ir įleistą į grindis kilimėlį, jis bus įspėjamasis paviršius, perspėjantis apie tai, kad priešais durys, - taip aklieji išvengs susidūrimų pavojaus. Reikia apgalvoti, kad aklieji gali stovėti ir iš išorės, ir iš vidaus prie durų, ir nežinoti, kad tarpduryje kažkas yra. Dėl to durys iš lauko turi atsidaryti tik pareikalavus (pvz., įrengtas durų skambutis, kuris valdomas iš registratūros). Gali būti įrengtas pasikalbėjimo įrenginys.

Prie įėjimo į pastatą būtų naudinga pastatyti kontrastingų spalvų informacinę lentą, ypač jei komplekse yra keli pastatai. Tokia lenta turėtų būti pastatyta 1,3 m aukštyje, ant šiek tiek pasvirusios lentelės, tokiam pačiame aukštyje kaip durų skambutis. Akliesiems laiptinę padės susirasti garsai, kurie iš jos sklis. Laiptinės vietos, kuriose garsai pritils, pvz, garso nukreipėjas vidinėje galerijos sienoje, padės akliesiems geriau orientuotis aplinkoje. Į pastatus turi būti įėjimas be laiptelių, pvz., per pandusus. Pandusų nuolydis turi būti ne didesnis kaip 6 proc. Šalia pandusų turi būti numatyti ir laiptai.

Pandusų danga turi būti neslidi. Jei pandusas ilgesnis nei 6 m, tai turi būti tarpinė aikštelė ne trumpesnė kaip 1,5 m. Panduso plotis ne mažesnis kaip 1,2 m. Iš abiejų pusių turi būti 85 cm

aukščio turėklai, kurie viršuje ir apačioje 30 cm turi būti pratęsti už panduso. Turėklai dažomi ryškiai. Prie panduso apačioje ir viršuje turėtų būti ne mažesnė kaip 1,5 m skersmens aikštelė.

Akliesiems pandusus reiktų pažymėti taip pat, kaip ir laiptus, įspėjamaisiais paviršiais.

Pastatuose laipto pločio ir aukščio santykis turi būti 2:1. Rekomenduojamas laipto plotis 28-34 cm, rekomenduojamas laipto aukštis 14-19 cm (priimtinausias 16 cm).

Laiptų pakopos vertikali plokštuma neturėtų išsikišti į priekį, kad vyresni ir sunkiai vaikščiojantys žmonės neužkliūtų ir nesukluptų lipdami.

Neleistini laiptai su atviromis laiptų pakopomis, ypač akliems ir silpnaregiams. Akliesiems ir silpnaregiams netinka sraigtiniai laiptai, nes laiptelio plotis prie laiptų ašies yra siauresnis, o nuo jos tolygiai plėtojama.

Spiraliniai laiptai negali būti įrengti evakuaciniuose išėjimuose. Spiraliniai laiptai netinka akliesiems dar todėl, kad lipant jais sunku orientuotis. Kas dešimt pakopų turi būti numatytos laiptų aikštelės.

Iš abiejų laiptatakų pusių turi būti kontrastingų spalvų dvigubi turėklai 60 ir 85-100 cm aukštyje nuo laiptų pakopų. Turėklai 60 cm aukštyje skiriami vaikams ir žemaūgiams. Turėklai turi būti 30-45 mm pločio, patogūs laikyti, iš malonios liesti medžiagos. Turėklai iš vidinės laiptų pusės turi būti ištisiniai, be tarpų.

Išoriniai turėklai turi būti 30 cm išsikišę už laiptų, suapvalinti ir užlenkti į apačią, kad akieji nesusižeistų į išsikišusius turėklų galus.

Pastatuose, kuriuose juda didelis žmonių srautas, turėklai turėtų padengti medžiu, nes jį daug maloniau liesti.

Turėklų pradžioje ir pabaigoje turėtų būti reljefinis užrašas (iškiliais arba įgilintais skaitmenimis), informuojantis apie aukštą, į kurį užlipote. Iškilius užrašus yra lengviau perskaityti nei įgilintus. Tačiau reiktų juos taip užrašyti, kad ant turėklų nebūtų aštrių briaunų ir smailių kampų. Raidės turi būti 2 cm dydžio ir iškilę 1-2 mm. Įgilinti užrašai turėtų būti daug didesni, kad juos apskritai būtų įmanoma perskaityti. Reikia pasirinkti aiškų šriftą.

Ant pirmo ir paskutinio laiptelio turi būti pritvirtinti įspėjamieji paviršiai per visą laiptų plotį, kad juos būtų lengva pajusti kojomis.

Silpnaregiams laiptatakio laiptelį viršuje ir apačioje per visą jo ilgį reikia įrengti 5 cm pločio kontrastingų spalvų įspėjamąjį paviršių. Geriausiai tiktų tamsi laiptų spalva ir šviesi kontrastinga juosta.

Jei pakilime iš viso yra tik trys laipteliai, tai visuose turi būti įspėjamieji paviršiai.

Pastatas turėtų būti aiškios struktūros, o patalpos pritaikytos akliesiems, jose pateikiama reljefinė informacija, pritaikytas apšvietimas, kontrastingų spalvų sienos, baldai, neturėtų būti akustiškai "kurčių" kampelių. Visos patalpos turėtų sueiti į vieną akustinį centrą, kad kiekvienu momentu pastato viduje būtų galima orientuotis pasikliaujant klausa. Siekdami tokio efekto, pvz., visas patalpas išdėstysime apie vidinį kiemą, kuriame būtų galima susitikti, pabendrauti, jis būtų apstatytas minkštasuoliais. Vidinio kiemo kampe galėtų trykšti fontanelis, tai būtų natūralus triukšmo šaltinis ir sukurtų jaukią bei raminančią aplinką. Negarsiai skambanti muzika gali būti lokalizuotu triukšmo šaltiniu, atliekančiu tas pačias funkcijas kaip ir fontanas. Jei vidinio kiemo sienos bus padengtos grubaus paviršiaus ploštėmis, tai labiau lokalizuosis fontano, skambančios muzikos ar bendraujančių žmonių balsai.

Durys turi būti 0,9 m pločio ir 2,1 m aukščio. Durys turi atsidaryti į patalpos vidų. Lauko durys turi atsidaryti į išorę. Atidarytos durys negali užgožti praėjimo, nes aklieji gali susižeisti į aštrius durų kraštus. Silpnaregiams durys turėtų būti kontrastingų, ryškių spalvų. Durys turi būti be slenkščių. Tik prie ugniai atsparių durų, pvz., požeminiame garaže leidžiama įrengti slenkstį ne aukštesnį kaip 2 cm.

Problemų sudaro švytuoklinės durys, atsidarančios į abi puses, nes užtrunka laiko, kol jos grįžta į pradinę padėtį ir durys gali užgauti akluosius, einančius paskui kitą žmogų.

Akliesiems ir kitiems neįgaliesiems optimaliausias yra durys automatiškai į šonus užsidarančios ir atsidarančios, o grindyse įtaisyti indikatoriai. Elektra arba suspaustu oru valdomos durys turėtų būti slankiojančios. Jėga stumiamos slankiojančios durys akliems netinka, nes aklieji nežinos į kurią pusę jos užsidaro ir atsidaro.

Stiklinės durys turi būti gaminamos iš smūgiams atsparaus (1000 N/m²) stiklo. Durų rankenos aukštyje turi būti kryžminė rankena. Stiklą reiktų papuošti ornamentais, kad silpnaregis jį greičiau pastebėtų.

Rankenos neturėtų išsikišti už durų paviršiaus, jos turėtų būti neaštrių, užapvalintų formų. Rankenos turėtų būti kontrastingų spalvų, arba durų plotas, kuriame įtaisyta rankena, nudažomas kontrastinga spalva, kad silpnaregiai kuo greičiau pamatytų rankeną. Matomumą pagerina tinkamas apšvietimas.

Pastatų grindys turi būti lygios, neslidžios. Banguoto paviršiaus plokštės taip pat gali būti slidžios, kai jos bus šlapios, dulketos, padengtos lapais. Reikia taip parinkti plokščių profilį, kad tarp grindų dangos ir batų pado būtų pakankamas sukibimo plotas.

Aklųjų apgyvendinimo kambarys turėtų būti toks: prieškambaris su rūbine, gyvenamasis kambarys su poilsio zona ir vonia. Rekomenduojame prieškambario ir gyvenamojo kambario grindis pasirinkti neslidžias, o vonią ir poilsio zoną ištiesti lengvai valoma grindų danga.

Pagrindiniai standartai, galiojantys įprastiems poilsiautojams, galioja ir akliems. Kambaryje turėtų stovėti lova, naktinis staliukas, minkštasuolis, stalas, rūbų spinta, televizorius, radijas, telefonas ir šiukšlių dėžė. Skaitymui dar reikalingas papildomas apšvietimas. Tačiau neturėtų būti pastatomų toršerų, lengvai pastumiamų daiktų ant stalų ir kt. Kambarį galima papuošti ant sienų tvirtai pakabintais paveikslais, dekoratyvinėmis lėkštėmis. Asmeniniams daiktams ir rūbams susidėti tinka tik uždaros spintos, o ne atviros lentynos. Atviros lentynos, kaip atskiros kambario dalys, gali atspindėti tylus garsus ir trukdyti aklajam orientuotis.

Lovos turėtų stovėti tiesiog ant grindų, be jokių kojų, kad po jomis nepatektų batai ar kitokie daiktai. Sėdėjimui tinka minkštasuoliai arba kėdės užapvalintais kraštais. Baldai turėtų būti sustatyti prie sienų, kad kambario centre liktų laisva erdvė judėjimui, kur akklasis neužkliūtų už kietų ir aštrių baldų kampų.

Kiekviename numeryje turi būti vonia su dušu, kriauklė ir tualetas. Vonios durys turi atsidaryti tik į išorę. Turėtų būti numatytas užsirakinimas iš vidaus, kurį, esant būtinybei, būtų galima atidaryti iš lauko.

Vonios įranga turi išsiskirti spalvine gama nuo sienų. Į dušą turi būti patogūs laipteliai. Patogiausia ir lengviausia valyti, kai įrengiama dušo kabina. Duše turi būti maišytuvas su rankena, muilo laikiklis ir rankena įsitvėrimui maždaug 85-110 cm aukštyje.

Visa svečių kambario įranga turi būti lengvai apčiuopiama, kontrastingų spalvų ir instaliuota 85 cm aukštyje nuo grindų.

Aklųjų numeryje turėtų būti įrengta rozečių: kambaryje prie lovos ir stalo, vonioje prie veidrodžio. Jos turi būti atviros ir gerai apčiuopiamos. Jos reikalingos tiflopriemonėms. Svečių kambaryje rozetės turėtų būti įrengtos ne žemiau kaip 40 cm nuo grindų.

Reikia pasirūpinti pakankamu prieškambario, svečių kambario ir vonios kambario apšvietimu lempomis su gaubtais ir papildomomis sieninėmis bei stalinėmis lempomis.

Pastatuose su ilgais koridoriais paprastai nereikia įspėjamųjų paviršių, nes aklieji gali orientuotis pagal garsus, atsispindinčius nuo sienų, durų, langų nišų.